

Людмила Нестерчук
магістрантка V курсу історичного факультету
ЖДУ ім. І. Франка
(науковий керівник: к. і. н.,
ст. викладач кафедри історії України ЖДУ ім. І. Франка **Максимов О. В.**)

КИЇВСЬКЕ ЮРИДИЧНЕ ТОВАРИСТВО: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

На сучасному етапі в Україні відбувається постійне зростання зацікавленості до історії української науки, особливо до правознавства. Постійні зміни в судовій системі та впровадження різноманітних юридичних норм впливають на розвиток української правової думки. Саме тому актуальності набуває розгляд юридичного досвіду минулих років. Особливу зацікавленість у цьому контексті викликає період останньої третини ХІХ – початку ХХ ст., зокрема діяльність Київського юридичного товариства активним діячем якого був український правник О. Кістяківський.

Історіографією проблеми вивчення історії діяльності Київського юридичного товариства та участі в ньому О. Кістяківського займалися різні науковці, зокрема слід виокремити, таких як: В. Науменко [4], С. Максимова [3], Ю. Дорошенко [1], І. Усенко [5] та інші. На особливу увагу заслуговує особистий щоденник київського правника О. Кістяківського [2].

Метою статті є висвітлення історії створення та діяльності Київського юридичного товариства та участі у ньому О. Кістяківського.

Наприкінці другої половини ХІХ ст. в Росії почали з'являтися нечисленні об'єднання юристів, які збиралися для обговорення своїх професійних питань. Саме вони підготували ґрунт для майбутніх «повноцінних» організацій. 20 листопада 1864 р. в Російській імперії були впроваджені судові статути, які стали початком судової реформи. Започаткований процес вимагав наукового осмислення законодавчого матеріалу, судової практики та впровадження нової юридичної системи. Запровадження зазначеної реформи стало поштовхом для створення правничих товариств. У Києві, як і у всьому Південно-Західному краї судову реформу було запроваджено тільки 29 червня 1880 р. [1, с. 244–243].

У червні 1875 р. відбувся єдиний у ХІХ ст. З'їзд російських юристів, де вперше була оприлюднена думка про зближення правників шляхом утворення нових юридичних товариств. Саме після цього з'їзду і виникло Київське правниче товариство. Статут зазначеного Товариства був затверджений міністром народної освіти Російської імперії вже 30 жовтня 1876 р. Потрібно

відмітити, що незважаючи на затвердження статуту, офіційно відлік своєї історії Товариство розпочало у день свого першого засідання 4 січня 1877 р.

Статут Товариства являв собою законодавчу основу, яка визначала його мету та завдання. В одному з параграфів статуту зазначалося, що метою Київського юридичного товариства є розробка вітчизняного права, налагодження зв'язків між юристами та надання можливості публікації їх праць. До програми Товариства належали дві основні цілі: підготовка теоретичних і практичних питань права та поширення юридичних відомостей. Поставленні перед Товариством завдання вирішувалися шляхом періодичних зібрань, видання протоколів засідань, звітів, актів, проведення публічних лекцій та з'їздів юристів [3, с. 288].

Юридичне товариство почало свої засідання у приміщенні Імператорського Київського університету Святого Володимира. В день першого засідання головою організації було обрано професора цивільного права В. Демченка а секретарем – приват-доцента кафедри міжнародного права університету Р. Базинера. Слід відмітити, що протягом свого існування Київське юридичне товариство змінило чималу кількість керівників, зокрема на його чолі в різні роки були: В. Демченко (1877–1879 рр., 1884–1904 рр.), О. Кістяківський (1879–1884 рр.), В. Удінцев (1909–1912 рр.), Г. Демченко (1912–1919 рр.) [2].

Однією з найважливіших подій першого засідання можна вважати розглянуте подання юриста О. Романовича-Словатинського про створення власної юридичної бібліотеки. Одним із її засновників був професор О. Кістяківський. Проблеми формування та функціонування бібліотеки постійно були в центрі уваги Товариства впродовж його існування. Ця установа стала першою спеціалізованою громадською правничою бібліотекою в Києві. У звіті за 1914 р. зазначено, що вона налічувала 1495 назв книг у 2723 томах. Формування фондів бібліотеки відбувалося у переважній більшості членами Товариства.

Основою діяльності Київського юридичного товариства було обговорення актуальних питань правознавства, таких як: права жінок у Чернігівській і Полтавській губерніях, свідки у кримінальних справах мирових судів, поліцейська міра безпеки та інші питання, які були актуальними в той час. Результати наукових досліджень членів Товариства та доповіді публікувалися у періодичному виданні «Труды Киевского юридического общества». Праці, які друкувалися мали високу наукову оцінку. Успішною була й видавнича діяльність Київського юридичного товариства [5].

Участь О. Кістяківського в роботі Товариства, виникненню якого він чимало сприяв, почалася з самого його утворення. У 1879 р. він став його головою. На посаді він перебував до 1884 р. Діяльність його в якості члена Товариства була дуже плідна, протягом шести років свого головування він прочитав велику кількість доповідей, до того ж знаний київський правник виступав прихильником ідеї зближення юристів на теренах саме юридичних товариств.

На першому році свого головування О. Кістяківський став ініціатором створення спеціального Відділення звичаєвого права. Метою роботи цього відділення був збір матеріалів. На жаль, відділення після смерті О. Кістяківського 1885 р. не продовжило свого розвитку.

Проголошення судової реформи в країні припало на період головування в Товаристві О. Кістяківського. Ця подія була зустрінута з особливими сподіваннями та прагненнями. Професор вбачав тісний зв'язок між завданнями судової реформи та юридичних товариств тому, наголошував, що саме ця реформа стане поштовхом до подальшого розвитку правового життя в Україні [4].

Отже, Київське юридичне товариство це громадське об'єднання юристів, яке утворилося після розповсюдження судової реформи в Російській імперії. Діяльність Товариства регламентував статут, який був затверджений 13 листопада 1876 р. та офіційну дату утворення Товариства слід вважати 4 січня 1877 р. від першого засідання. Першим головою став професор цивільного права В. Демченко. Товариство займалося розробкою вітчизняного права та надавало можливість публікації юридичних праць. Одним з найбільших досягнень Київського юридичного товариства було створення власної юридичної бібліотеки, яка стала першою спеціалізованою бібліотекою в Києві.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Калюжний Р. А. Нарис історії київського правничого (юридичного) товариства / Р. А. Калюжний, Ю. О. Дорошенко // Український Правничий Альманах. – К., 2002. – 304 с.
2. Кістяківський О. Ф. Щоденник (1874–1885): у 2 т. / [упоряд. В. С. Шандра та ін., відп. ред. І. Л. Бутич]. – К. : Наукова думка, 1994. Т. 1. 1874–1879. 648 с.
3. Максимова С. В. Юридичне товариство при університеті Св. Володимира: його внесок у розвиток юридичної науки / С. В. Максимова [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2012. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=11281 (дата звернення: 30.03.2018).
4. Науменко В. П. Александр Федорович Кистяковский (Биографический очерк, с отрывком из рукописной автобиографии его) / В. П. Науменко // Киевская старина. – 1895. – № 1. – С. 1–38.
5. Усенко І. Б. Кістяківський Олександр Федорович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України. – К., 2007. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Kistyakivsky_O (дата звернення: 30.03.2018).